

8. Піддубна А. В. Проблемні питання забезпечення процесуальних гарантій прав учасників кримінального провадження. Наукові інновації та передові технології. 2022. № 1 (3). С. 311–322.

9. Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2016. – №2(14) Сутність процесуальних гарантій у кримінальному провадженні України. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16kpmkpu.pdf>.

Українець Тарас Васильович,
аспірант кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

СПОСОБИ ПІДРОБЛЕННЯ ПОСВІДЧЕННЯ ВОДІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 358 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора в Україні у 2020 році обліковано 13345 кримінальних правопорушення за ст. 358 КК України, у 6653 з них – особам вручено повідомлення про підозру, а 5773 провадження направлені до суду з обвинувальним актом. У 2021 році обліковано 14037 фактів підроблення документів, печаток, штамів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штамів, у 7462 з них – особам вручено повідомлення про підозру, а 6916 провадження направлені до суду з обвинувальним актом. У 2022 році обліковано 15381 відповідне кримінальне правопорушення, у 9569 з них – особам вручено повідомлення про підозру, а 8758 провадження направлені до суду з обвинувальним актом. У період січень-жовтень поточного року обліковано 18016 кримінальних правопорушень за ст. 358 КК України, у 12032 з них – особам вручено повідомлення про підозру, а 11168 проваджень направлені до суду з обвинувальним актом [1]. Значну частку серед підроблених документів складають пластикові посвідчення водія.

Підроблення документів у загальному аспекті розуміють як повне виготовлення сфальсифікованого документа, так і часткову фальсифікацію змісту справжнього документа. В останньому випадку (так звана переробка) перекручення істини відбувається шляхом внесення у документ неправдивих відомостей (виправлення, внесення фіктивних записів, знищення частини тексту, витравлення, підчистка, змивання, підроблення підпису, переклеювання фотографії, нанесення на документ відбитка підробленої печатки тощо). Підроблення

документа становлять, наприклад, дії особи, яка, скориставшись бланком підприємства або організації, на якому є підпис уповноваженої особи, заповнює його відповідним текстом. Поняттям підроблення документа охоплюється і внесення неправдивих відомостей у вже підроблений документ (наприклад, особа, придбавши підроблене посвідчення водія, вклеює у нього свою фотографію) [2, с. 79].

Проаналізуємо елементи захисту посвідчення водія з метою всебічного розкриття способів їх підроблення.

Національне посвідчення водія має комплекс захисних елементів, внесених у цей документ при його виготовленні з метою запобігання фальсифікацій і полегшення діагностики підробок. Умовно можна виділити три види захисту посвідчення водія: 1) технологічний захист; 2) поліграфічний захист; 3) фізико-хімічний захист.

Технологічний захист полягає у внесенні спеціальних елементів у процесі виготовлення складових частин посвідчення водія за допомогою використання окремих технологічних прийомів. До таких елементів належать: розміри документу; компонентні сполуки фарб; голограми та ін.

Поліграфічний захист посвідчення водія складається з використання певних способів і прийомів поліграфічного друку, а також у нанесенні спеціальних елементів поліграфічними способами, а саме: вид друку; мікродрук; приховані зображення; графічні (гільоширні) елементи; фонові сітки.

Фізико-хімічний захист заснований на використанні в сполуках матеріалів посвідчення водія добавок хімічних речовин, наявність яких може бути визначена спеціальними методами. Як такі матеріали використовують: люмінесцентні речовини (люмінофори, флуоресцентні та фосфоресцентні фарби); феромагнітні компоненти; метамерні фарби; оптично змінні (ОВІ) фарби тощо.

Зупинимося більш детально на цих видах захисту національного посвідчення водія.

Важливим елементом технологічного захисту посвідчень водія є розміри документу – пластикові посвідчення водія за ДСТУ ISO/IEC 7810:2008 мають розміри сторін 54,0x85,6 мм ($\pm 0,75$) [3].

Голографічний елемент – це об'ємний багатоплановий або плоский малюнок на металізованій фользі або оптично прозорому матеріалі (ламініуючій плівці). При зміні кута огляду або освітлення стають видимими різні шари, фрагменти зображення, райдужно переливається його колір. Покриття захисною голографічною плівкою передбачає, що після персоналізації, документ з обох боків ламініуються прозорим рефлективним ахроматичним покриттям та плівкою підвищеної міцності.

Поліграфічний захист передбачає певні види та способи друку, нанесення зображень на документ, а саме: високий друк; плоский (офсетний) друк; ірисовий друк (розкат). Наприклад, плоским друком на посвідченні водія виконано написи чорного кольору, наприклад «Україна», «Ukraine» та ін. Термотрансферний друк: персоналізація документів здійснюється способом кольорового термодруку. Лазерне гравірування для вихідних даних підприємства виробника. Серія та номер бланків посвідчень, які складаються з трьох літер та шести цифр, реквізити виготовлювача бланків виконуються способом лазерного гравіювання на зворотному боці посвідчення водія.

Як було зазначено вище, до поліграфічних елементів захисту відноситься мікродрук, при якому лінії або інші графічні знаки виконуються маленькими літерами, які можна побачити лише за допомогою збільшувача скла. У посвідченні водія фарбою блакитного кольору виконано дві лінії мікротексту «посвідчення водія», що повторюється, а фарбою чорного кольору – лінію мікротексту, що містить назву «посвідчення водія» українською, російською, англійською та французькою мовами.

Приховані зображення (кіп-ефект) – це зображення замасковане в іншому. Формується рельєфними різноспрямованими штрихами однакового кольору (металографія, глибокий друк) або різними за формою, напрямком і розмірам елементами: штрихами, роздвоєними лініями, растровими крапками (офсетний друк).

Графічні елементи (гільйоши). Гільйош – утворений з тонких ліній, що перетинаються або переплітаються між собою, складний декоративний елемент, створений у відповідності математичних формул. Дизайн посвідчення водія має гільйошні елементи у вигляді тонких ліній рожевого та фіолетового кольорів по всій поверхні бланка, рядками тексту рожевого кольору з назвою документа на двадцять одній мові, гільйошною розеткою рожево-блакитно-жовтого кольору у правій частині бланка та графічним зображенням малого Державного Герба України світло-жовтого кольору в нижній частині ліворуч. У правому верхньому куті зображено Державний Прапор України.

Фонові сітки на посвідченні водія друкуються способом плоского друку (офсету, ірисового друку) у вигляді складного переплетення різнокольорових ліній, малюнків, тощо.

Взагалі, графічні зображення лицьового боку посвідчення водія складаються з двох фонових сіток рожевого кольору різної інтенсивності у вигляді тонких вертикальних хвилястих ліній та хвилястих рядків по діагоналі з текстом «посвідчення водія», що повторюється. На зворотному боці посвідчення виконано дві фонові сітки рожевого кольору: одна – у вигляді горизонтальних ліній з різним інтервалом між ними, друга – у вигляді хвилястих рядків по

діагоналі з текстом «посвідчення водія», що повторюється, та гільйошних ліній.

Фізико-хімічний захист посвідчення водія забезпечують фарби, що мають спеціальні оптичні властивості у видимому світлі. До цієї групи фарб можна віднести металізовані, перламутрові (тобто такі фарби, які неможливо скопіювати через їх специфічний блиск) і люмінесцентні фарби (тобто такі, що можуть мати люмінесценцію при денному світлі або накопичувати люмінесцентний ефект і світитися вночі).

Крім цього, існують ще оптично змінні фарби – OVI, які змінюють свій колір залежно від кута зору (наприклад, зображення овальної розетки з буквами «UA» у верхній центральній частині лицьового боку пластикових посвідчень водія, нанесені фарбою OVI, яка змінює свій колір від синього до чорного залежно від кута падіння світла).

Під час виготовлення посвідчення водія використовуються фарби, які мають спеціальні якості, що проявляються в ультрафіолетовій та інфрачервоній зонах спектру. Вказані фарби або флуоресціюють в УФ- та ІЧ-променях, або ж стають прозорими, тобто невидимими. При денному світлі такі фарби теж можуть мати колір. Деякі фарби мають метамерні властивості, які виявляються в УФ- або ІЧ-випромінюванні. Для отримання барвників з цими властивостями до фарб вводяться спеціальні люмінофори, які не виказують себе при денному світлі (тобто можуть бути кольоровими або безколірними), проте починають світитися тим чи іншим кольором під дією УФ-випромінювання (флуоресціюють).

Невидимою при денному світлі фарбою, яка під дією ультрафіолетового проміння набуває жовто-зеленого свічення у посвідченнях водія надруковані різні за розміром зображення малого Державного Герба України. Для друкування бланка посвідчення водія використовуються фарби синього, блакитного, сірого та жовтого кольорів, а також фарба блакитного кольору, яка під дією ультрафіолетового проміння набуває свічення.

Отже, підроблення фарб, що флуоресціюють, виявляється на допомогу ультрафіолетового світла. Виявлення в документах реквізитів, які мають різні властивості в ІЧ-променях, здійснюється за допомогою електронно-оптичних перетворювачів.

Слідча практика дозволяє відрізнити два види підробки посвідчення водія: «повна» підробка, коли документ виготовляється повністю саморобним способом, і «часткова» підробка, коли в дійсний документ вносяться певні зміни.

Повна підробка посвідчення водія, при якій досягається максимальна схожість з оригіналом, вимагає від злочинця, крім певних навичок, мати у своєму розпорядженні необхідні для цього матеріали:

поліграфічне устаткування, шрифти, аналогічні друкарські пристрої та ін.

При «повній» підробці документа наявні наступні ознаки: спосіб нанесення зображень документа не відповідає дійсному, що проявляється у поганій якості зображень захисних сіток, текстів та мікродруку; ультрафіолетовий захист відсутній або не відповідає дійсному.

Проаналізований перелік елементів захисту посвідчення водія та можливих варіантів їх підроблення не є вичерпним, однак вважаємо, що це основні характеристики способів підроблення відповідних документів.

Отже, підроблення посвідчення водія утворює один з елементів способу вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 358 КК України. Аналіз практики засвідчив, що на сучасному етапі при повному підробленні водійського посвідчення переважає термосублімаційний струминний друк високоточного поліграфічного обладнання.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за період 2020 рік – жовтень 2023 року: статистика Офісу Генерального прокурора. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 17.11.2023)

2. Фіалка М. І. Підроблення документів як спосіб ухилення від військової служби (кримінально-правовий аналіз). *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2(19). С. 77–86.

3. ДСТУ ISO/IEC 7810:2008 «Картки ідентифікаційні. Фізичні характеристики» (ISO/IEC 7810:2003, IDT) від 01.01.2010. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 14 с.

Устимчук Владислава Петрівна,
аспірантка наукового ступеня
доктора філософії наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності ННІ №1
Національної академії внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3 лютого 2022 року Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами безпеки держави та суспільства. Збройна агресія та